

O'ZBEKISTONDA BIZNES MUHITINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI

Ergasheva Shaxnoza Xoltoji qizi

AIFU "Iqtisodiyot" kafedrasida assistenti

shaxnozaergasheva48@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda biznes muhitini rivojlantirishning iqtisodiy asoslari va uning istiqbollari statistik va ekonometrik tahlil vositalari yordamida o'rganilgan. Tadqiqotda 2017–2025-yillar oralig'idagi rasmiy statistik ma'lumotlar asosida kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, uning eksport-import faoliyatidagi ishtiroki hamda tarmoqlar kesimidagi taqsimoti tahlil qilindi. Chiziqli va logarifmik (eksponensial) regressiya modellari yordamida asosiy ko'rsatkichlarning rivojlanish tendensiyalari aniqlandi va 2026–2027-yillarga mo'ljallangan prognoz ko'rsatkichlari hisoblab chiqildi. Tadqiqot natijalari asosida biznes muhitini yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: biznes muhiti, kichik biznes, tadbirkorlik, iqtisodiy o'sish, ekonometrik tahlil, regressiya modeli, eksport-import, davlat-xususiy sheriklik, investitsiya muhiti.

Abstract: This article examines the economic foundations and prospects for developing the business environment in Uzbekistan using statistical and econometric analysis tools. The study analyzed the share of small business in GDP, its participation in export-import activities, and its distribution across sectors based on official statistical data from 2017 to 2025. Using linear and logarithmic (exponential) regression models, the development trends of key indicators were identified, and forecast indicators for 2026–2027 were calculated. Based on the research findings, scientifically grounded recommendations for further improving the business environment were developed.

Keywords: business environment, small business, entrepreneurship, economic growth, econometric analysis, regression model, export-import, public-private partnership, investment climate.

Абстрактный: В данной статье с помощью статистического и эконометрического анализа рассматриваются экономические основы развития деловой среды в Узбекистане и перспективы этого процесса. В ходе исследования на основе официальных статистических данных за период 2017–2025 гг. проанализирована доля малого бизнеса в валовом внутреннем продукте, его участие в экспортно-импортной деятельности и распределение по секторам. С помощью линейных и логарифмических (экспоненциальных) регрессионных моделей были выявлены тенденции развития ключевых показателей и рассчитаны прогнозные показатели на 2026–2027 годы. На основе результатов исследования были сформулированы научно обоснованные рекомендации по дальнейшему улучшению деловой среды.

Ключевые слова: деловая среда, малый бизнес, предпринимательство, экономический рост, эконометрический анализ, регрессионная модель, экспорт-импорт, государственно-частное партнерство, инвестиционный климат.

Kirish (Введение/Introduction).

Bozor munosabatlarining chuqurlashib borishi sharoitida biznes muhitining sifat darajasi mamlakat iqtisodiy rivojlanishining asosiy omillaridan biriga aylanmoqda. O'zbekistonda 2017-yildan boshlab amalga oshirilayotgan tizimli islohotlar natijasida tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun zarur huquqiy, institutsional va infratuzilma sharoitlari izchil takomillashtirilmoqda. "Uzbekiston-2030" strategiyasida mamlakatni yuqori o'rta daromad darajasiga ega davlatlar qatoriga olib chiqish, xususiy sektorning YAIMdagi ulushini yanada oshirish va tadbirkorlik erkinligini kengaytirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [1].

Xalqaro moliya institutlari, xususan, Jahon banki tomonidan o'tkazilgan tahlillarda ham O'zbekiston 2010–2022-yillarda YAIM jon boshiga o'rta yillik 4,2 foizga o'sib, Yevropa va Markaziy Osiyo mintaqasi hamda quyi o'rta daromadli davlatlar o'rta ko'rsatkichidan yuqori natija ko'rsatgani qayd etilgan [4]. Shu bilan birga, bu o'sish asosan kapital jamg'arish hisobiga ta'minlangani, unumdorlik omili hali yetarli darajada ishga solinmagani va xususiy sektorning rivojlanish salohiyati to'liq ro'yobga chiqarilmagani ta'kidlanadi [5]. Bu holat biznes muhitini yanada rivojlantirishning nazariy-uslubiy va amaliy asoslarini ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilish zaruratini keltirib chiqaradi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi O'zbekistonda biznes muhitini rivojlantirishning iqtisodiy asoslarini statistik-ekonometrik tahlil

vositlari yordamida baholash, mavjud tendensiyalarni miqdoriy jihatdan asoslash hamda kelgusi davr uchun ilmiy asoslangan prognoz va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Biznes muhitini rivojlantirish muammosi so'nggi yillarda mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan keng o'rganilmoqda. X.M.Mirzabayev tadqiqotida O'zbekiston iqtisodiyotida raqobat muhitini shakllantirishga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillar — monopoliya, byurokratiya, moliya resurslariga cheklangan kirish imkoniyati va soliq yukining og'irligi tizimli tahlil qilingan hamda ularni bartaraf etish yo'llari taklif etilgan [7]. O.T.Ergashev tadqiqotida kichik biznesning YAIMdagi ulushi, bandlikdagi hissasi va tashqi savdo faoliyatidagi ishtiroki 2017–2025-yillar kesimida statistik tahlil qilinib, uning milliy iqtisodiyotdagi strategik ahamiyati asoslab berilgan [8].

M.M.Mirazamov tomonidan olib borilgan tadqiqotda davlat tomonidan kichik biznesga yaratilayotgan soliq imtiyozlari, imtiyozli kreditlash mexanizmlari va raqamlashtirish jarayonlarining tadbirkorlik faolligiga ta'siri hududiy kesimda tahlil qilingan [9]. N.X.Olimova va N.X.Jo'rayevaning tadqiqotida esa yangi O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning raqobat muhiti, xususiylashtirish jarayonlari va soliq siyosatidagi islohotlar yoritilgan [10]. N.T.Tilabov tadqiqotida davlat-xususiy sheriklik mexanizmining institutsional asoslari, uning afzallik va kamchiliklari SWOT tahlil usuli orqali chuqur o'rganilgan.[11].

A.Magendzo tomonidan tayyorlangan xalqaro tahliliy hisobotda O'zbekistondagi tadbirkorlik ekotizimining institutsional cheklavlari, jumladan, bankrotlik jarayonlarining murakkabligi va venchur moliyalashtirish savodxonligining yetishmasligi kabi masalalar ko'rib chiqilgan [12]. Jahon banki tomonidan tayyorlangan mamlakat xususiy sektori diagnostikasida logistika, turizm va farmatsevtika tarmoqlarida islohotlar amalga oshirilishi natijasida 5,2–6,4 mlrd. AQSH dollari miqdorida xususiy investitsiya jalb etish va 300 mingdan ortiq yangi ish o'rni yaratish imkoniyati asoslab berilgan. Iqtisodiy o'sish va biznes muhitini miqdoriy baholashda ekonometrik va statistik modellash tirish usullarining ahamiyati xalqaro adabiyotlarda ham keng e'tirof etilgan, jumladan, barqaror rivojlanish nuqtai nazaridan biznes-iqtisodiy o'sishni optimallashtirish borasidagi tadqiqotlarda regressiya tahlili asosiy uslub sifatida qo'llaniladi [13].

Keltirilgan tadqiqotlarni umumlashtirish shuni ko'rsatadiki, mavjud ishlarda asosan tavsiflovchi statistik tahlil ustunlik qiladi, biznes muhiti ko'rsatkichlarining ko'p yillik dinamikasini ekonometrik regressiya modellari asosida miqdoriy baholash va kelgusi davr uchun prognoz qilish masalalari nisbatan kam o'rganilgan. Mazkur maqola aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqotni amalga oshirishda foydalanilgan usullar (Methods/Методы). Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda ekspert baholash, umumlashtirish, taqqoslash, mantiqiy yondashuv, tahlil, ma'lumotlarni guruhlash usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalarlar (Analysis and results/Анализ и результаты). Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari [14], shuningdek ilmiy adabiyotlarda keltirilgan statistik ko'rsatkichlar asosiy ma'lumotlar manbai sifatida qo'llanildi. Tahlil 2017–2025-yillarni qamrab oladi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqichlardan iborat bo'ldi:

1) tavsiflovchi statistika usuli — kichik biznesning YAIMdagi ulushi, tarmoqlar va hududlar kesimidagi taqsimoti dinamikasini tahlil qilish;

2) chiziqli regressiya tahlili — vaqt (t) omili asosida $Y = a + b \cdot t$ ko'rinishidagi model qurish orqali asosiy ko'rsatkichlarning tendentsiyasini aniqlash;

3) logarifmik (eksponensial) regressiya tahlili — $\ln(Y) = a + b \cdot t$ modeli asosida o'rtacha yillik o'sish sur'atini hisoblash va aniqlik darajasi (R^2) yuqori bo'lgan model bo'yicha 2026–2027-yillar uchun prognoz qiymatlarni shakllantirish;

4) korrelyatsion tahlil — eksport va import hajmlari o'rtasidagi bog'liqlik darajasini Pirson korrelyatsiya koeffitsienti orqali baholash;

5) SWOT-tahlil — institutsional muhitning kuchli va zaif tomonlarini, imkoniyat va tahdidlarini tizimlashtirish.

Hisob-kitoblarni Python dasturlash tili va uning statistik tahlil kutubxonalari yordamida amalga oshirildi. Regressiya tenglamalarining statistik ishonchligini aniqlash koeffitsienti (R^2) va ahamiyatlilik darajasi p-qiymat orqali tekshirildi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotining tayanch bo'g'ini hisoblanadi. 2025-yil yakunlariga ko'ra mamlakatda 471,7 mingdan ortiq korxona va tashkilot faoliyat yuritgan bo'lib, ularning 401,5 mingtasi, ya'ni 85,1 foizi kichik va mikrofirmalarga to'g'ri kelgan [8]. Shu bilan birga, kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi so'nggi yillarda nisbiy pasayish tendentsiyasini namoyon qilmoqda (1-jadval).

1-jadval

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, 2018–2025-yillar, % [15]

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
63,5	58,1	56,7	56,3	54,3	53,8	53,5	52,2

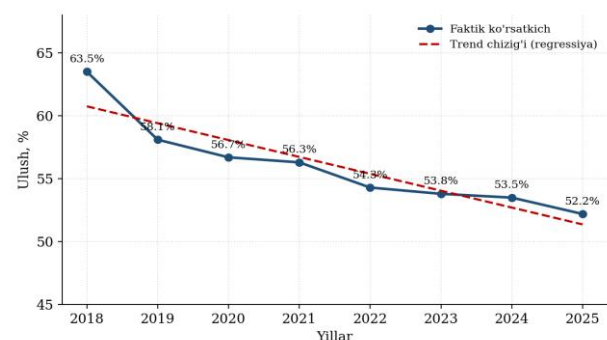
Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, kichik biznesning YAIMdagi ulushi 2018-yildagi 63,5 foizdan 2025-yilga kelib 52,2 foizgacha pasaygan. Biroq bu holatni bevosita kichik biznes faoliyatining qisqarishi sifatida baholash noto'g'ri bo'lar edi — aksincha, 2025-yilda kichik biznes tomonidan yaratilgan YAIM hajmi 923,5 trln. so'mni tashkil etib, 2021-yildagi 455,7 trln. so'mga nisbatan qariyb 2 barobarga (o'rtacha

yillik 19,3 foizlik o'sish sur'ati bilan) ortgan [8]. Demak, ulushning nisbiy pasayishi yirik ishlab chiqarish tarmoqlari va sanoat loyihalarining jadal rivojlanishi hisobiga iqtisodiyot tarkibining diversifikatsiyalashuvi bilan izohlanadi.

Ushbu tendensiyaning ekonometrik jihatdan asoslash maqsadida chiziqli regressiya modeli qurildi:

$$Y = 60,75 - 1,34 \cdot t, \quad R^2 = 0,845, \quad p = 0,001$$

bunda Y — kichik biznesning YAIMdagi ulushi (%), t — 2018-yildan boshlab hisoblangan vaqt o'zgaruvchisi. Modelning aniqlik koeffitsienti ($R^2 = 0,845$) vaqt omili ulush o'zgarishining 84,5 foizini izohlashini, p-qiymatning 0,05 dan past bo'lishi esa tendensiyaning statistik jihatdan ishonchli ekanligini ko'rsatadi. Model bo'yicha, agar amaldagi tendensiya saqlanib qolsa, 2026-yilda bu ko'rsatkich 50,0 foizga, 2027-yilda esa 48,7 foizga yaqinlashishi mumkin.

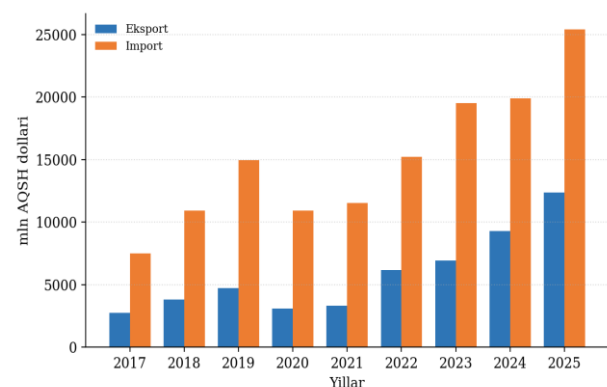
1-rasm. Kichik biznesning YAIMdagi ulushi va uning regressiya trendi, 2018–2025-yillar [16]

Kichik biznesning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi ishtiroki ham muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. 2017–2025-yillar davomida kichik biznes subyektlarining eksport va import hajmlari barqaror o'sish tendentsiyasini namoyon etdi (2-jadval, 2-rasm).

2-jadval

Kichik biznes subyektlarining tashqi savdo ko'rsatkichlari, mln. AQSH dollari [17]

Ko'rsatkich	2017	2019	2021	2023	2024	2025
Eksport	2759,3	4714,8	3335,2	6938,3	9302,5	12382,6
Import	7511,9	14972,2	11533,5	19527,8	19884,5	25390,3

2-rasm. Kichik biznesning eksport va import hajmlari dinamikasi, 2017–2025-yillar

Eksport va import hajmlarining o'zaro bog'liqligini baholash uchun Pirson korrelyatsiya koeffitsienti hisoblab chiqildi va uning qiymati $r = 0,96$ ni tashkil etdi. Bu ikki ko'rsatkich o'rtasida naqadar kuchli musbat bog'liqlik mavjudligini, ya'ni tashqi bozorlarga integratsiyalashuv darajasi ortishi bilan bir vaqtda import qiluvchi xomashyo, texnologiya va uskunalarga bo'lgan ehtiyoj ham parallel ravishda o'sib borayotganini ko'rsatadi.

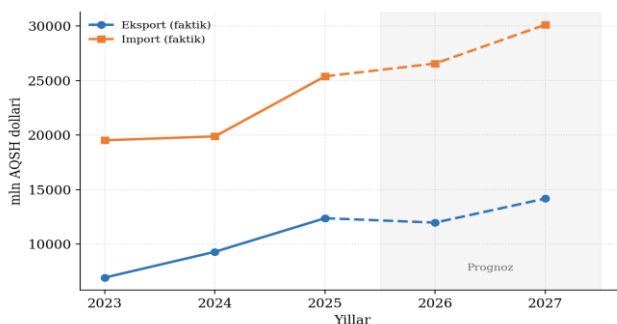
Ko'rsatkichlarning kelgusi davrdagi rivojlanish sur'atini baholash uchun logarifmik (eksponensial) regressiya modellari qurildi, chunki bu ko'rsatkichlar chiziqli emas, balki tezlashuvchi (eksponensial) o'sish xarakteriga ega (3-jadval).

3-jadval

Regressiya tenglamalari va 2026–2027-yillar uchun prognoz ko'rsatkichlari[18]

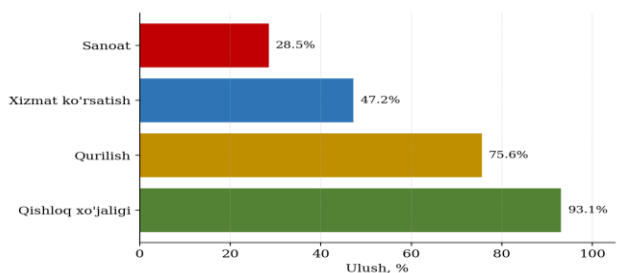
Ko'rsatkich	Regressiya tenglamasi
Eksport	$\ln(Y)=7,87+0,169 \cdot t$
Import	$\ln(Y)=9,06+0,126 \cdot t$

Hisob-kitoblarga ko'ra, kichik biznes eksportining o'rtacha yillik o'sish sur'ati 18,4 foizni, import bo'yicha esa 13,4 foizni tashkil etadi. Model asosida 2026-yilda eksport hajmi taxminan 12,0 mlrd., 2027-yilda esa 14,2 mlrd. AQSH dollariga yetishi mumkin (3-rasm).

3-rasm. Kichik biznes eksport va import hajmlarining 2026–2027-yillarga prognozi (eksponensial model)

Kichik biznesning tarmoqlar kesimidagi ishtiroki notekis taqsimlangan (4-rasm). 2025-yilda kichik biznesning qishloq xo'jaligi, o'rmon va baliqchilik xo'jaligidagi ulushi 93,1 foizni, qurilishda 75,6 foizni, xizmat ko'rsatish sohasida 47,2 foizni, sanoatda esa atigi 28,5 foizni tashkil etgan [8]. Bu holat, birinchidan, an'anaviy tarmoqlarda kichik biznesning deyarli monopol mavqega ega ekanligini, ikkinchidan, sanoat tarmog'ida hali sezilarli o'sish zaxirasi mavjudligini ko'rsatadi.

4-rasm. Kichik biznesning iqtisodiyot tarmoqlari kesimidagi ulushi, 2025-yil, %

Biznes muhitining institutsional jihatlarini chuqurroq baholash maqsadida davlat-xususiy sheriklik (DXSH) mexanizmi misolida SWOT-tahlil o'tkazildi (4-jadval).

4-jadval

Davlat-xususiy sheriklik mexanizmining SWOT-tahlili

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar
Xatar va majburiyatlarning davlat hamda xususiy sektor o'rtasida muvozanatli taqsimlanishi; byudjet yukining kamayishi; shaffoflikning oshishi	Loyihalarni rejalashtirishning uzoq muddatli va murakkab tartib-taomillari; normativ-huquqiy bazaning nomukammalligi
Imkoniyatlar	Tahdidlar

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar
Yangi qonunchilik islohotlari; energetika va transport sohaslarida imtiyozlar; xalqaro hamkorlik tajribasi	DXSH sohasida malakali kadrlar yetishmasligi; investorlarni jalb qilishning murakkabligi; moliyaviy resurslar cheklovi

O'tkazilgan tahlil natijalari bir qator xalqaro tadqiqotlar xulosalari bilan uyg'unlik kasb etadi. Xususan, Jahon Banki tomonidan qayd etilganidek, O'zbekiston iqtisodiy o'sishining asosiy manbai hanuzgacha kapital jamg'arish bo'lib qolmoqda, unumdorlikka asoslangan o'sish mexanizmlari esa yetaqichlik shakllanmagan. SWOT-tahlilimizda aniqlangan kichik biznes ulushining pasayish tendensiyasi ayni shu strukturaviy o'zgarishning ya'ni yirik sanoat loyihalari va davlat ishtirokidagi transformatsiya jarayonlarining tezlashishi natijasi sifatida talqin qilinishi mumkin.

Shu bilan birga, kichik biznesning eksport-import faoliyatidagi yuqori o'sish sur'ati mos ravishda 18,4 va 13,4 foiz tashqi bozorlarga integratsiyalashuv jarayonining jadallashganidan dalolat beradi. Biroq eksport va import hajmlari o'rtasidagi kuchli korrelyatsiya $r = 0,96$ shuni ko'rsatadiki, eksport o'sishining katta qismi hali ham importga bog'liq xomashyo va texnologiyalar hisobiga ta'minlanmoqda — bu esa qo'shilgan qiymati yuqori, ichki resurslarga asoslangan eksport tarkibini shakllantirish zaruratini keltirib chiqaradi, bu xulosa xalqaro tahliliy hisobotlarda ilgari surilgan tavsiyalar bilan ham mos keladi.

DXSH mexanizmi bo'yicha o'tkazilgan SWOT-tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, institutsional imkoniyatlar mavjud bo'lsa-da, normativ-huquqiy bazaning nomukammalligi va malakali kadrlar yetishmasligi kabi zaif tomonlar investitsiya loyihalarini amalga oshirishga to'sqinlik qilmoqda. Bu, o'z navbatida, tadbirkorlik muhitini institutsional jihatdan mustahkamlash bo'yicha maqsadli chora-tadbirlar zarurligini asoslaydi.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Выводы и предложения).

O'tkazilgan ekonometrik va statistik tahlil natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Birinchidan, kichik biznesning YAIMdagi nisbiy ulushi pasayish tendensiyasiga ega bo'lsa-da $R^2=0,845$ bilan tasdiqlangan statistik ishonchli trend), uning mutlaq hajmi va bandlikdagi ulushi 74,9% barqaror o'sib bormoqda, bu esa sektorning iqtisodiy ahamiyati saqlanib qolayotganini ko'rsatadi [8].

Ikkinchidan, kichik biznesning tashqi savdo faoliyati yuqori (eksponensial) o'sish sur'atlari bilan tavsiflanadi va bu tendensiya saqlansa, 2027-yilga borib eksport hajmi 14,2 mlrd. AQSH dollariga yetishi mumkin.

Uchinchidan, tarmoqlar kesimidagi notekis taqsimot (sanoatda atigi 28,5% ulush) sanoat tarmog'ida kichik biznesni rivojlantirish uchun sezilarli zaxira mavjudligini ko'rsatadi.

Ushbu xulosalar asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1) kichik biznesning sanoat tarmog'idagi ishtirokini rag'batlantirish maqsadida kichik sanoat zonalarini kengaytirish va maqsadli soliq imtiyozlarini joriy etish [3; 9];

2) eksport tarkibida qo'shilgan qiymati yuqori mahsulotlar ulushini oshirish orqali eksport-import o'rtasidagi bog'liqlikni (importga qaramlikni) bosqichma-bosqich kamaytirish [6];

3) davlat-xususiy sheriklik sohasidagi normativ-huquqiy bazani takomillashtirish va maxsus moliyaviy kompaniyalar (SPV) tashkil etish amaliyotini rivojlantirish [11];

4) tadbirkorlik faoliyati monitoringi va prognozlashtirish tizimida ekonometrik modellashtirish usullarini davlat statistika idoralari amaliyotiga tizimli joriy etish;

5) yoshlar va xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish, shuningdek raqamli tadbirkorlik infratuzilmasini yanada rivojlantirish[9].

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda biznes muhitini rivojlantirish uzoq muddatli va kompleks yondashuvni talab qiladigan jarayon bo'lib, uning samaradorligini oshirish uchun statistik-ekonometrik tahlil natijalariga asoslangan, ilmiy jihatdan puxta asoslangan iqtisodiy siyosat yuritish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar (Литературы/ References):

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Uzbekiston–2030" strategiyasi to'g'risida"gi 2023-yil 11-sentabrda PF-158-son Farmoni. // <https://lex.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. // <https://lex.uz/docs/5841063>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tadbirkorlik muhitini yaxshilash va xususiy sektorni rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish uchun shart-sharoitlarni yaratish borasidagi navbatdagi islohotlar to'g'risida"gi 2022-yil 8-apreldagi PF-101-son Farmoni. // <https://lex.uz/docs/5947775>
4. World Bank. Uzbekistan Systematic Country Diagnostic. — Washington, D.C.: World Bank Group, 2022.
5. World Bank. Uzbekistan Country Economic Memorandum. — Washington, D.C.: World Bank Group, 2025.
6. World Bank Group. Uzbekistan Country Private Sector Diagnostic (CPSD). — Washington, D.C., 2026.
7. Mirzabayev Kh.M. Problems and Solutions to the Development of a Competitive Environment in the Economy of Uzbekistan // *Studies in Economics and Education in the Modern World*. — 2023. — Vol. 2, No. 9. — P. 20–24.
8. Ergashev O.T. Development Tendencies of Entrepreneurial Activity in Uzbekistan // *American Journal of Business Management, Economics and Banking*. — 2026. — Vol. 48. — P. 299–306.
9. Mirzazamov M.M. O'zbekistonda kichik biznesga yaratilgan imkoniyatlar // *Yangi Renessans ilmiy jurnali*. — 2026. — 3-jild, 2-son. — B. 66–70.
10. Olimova N.X., Jo'rayeva N.X. Yangi O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning raqobat muhiti tahlili // *Scientific Progress*. — 2023. — Vol. 4, No. 4. — B. 377–383.
11. Tilabov N.T. O'zbekistonda davlat-xususiy sherikligining rivojlantirish muammolari va istiqbollari // *"Science and Education" Scientific Journal*. — 2023. — Vol. 4, Issue 5. — B. 1429–1438.
12. Magendzo A. The Entrepreneurship Ecosystem in Uzbekistan. — *IFIT Transitions*, 2022. — 42 p.
13. Ma L., Liu X. Strategies for Environmental Protection and Optimization of Ecological Business Economic Growth from the Perspective of Sustainable Development // *Sustainability*. — 2023. — Vol. 15, Art. 2758. — P. 1–14.
14. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Rasmiy statistik ma'lumotlar // <https://stat.uz> (kichik biznes va tadbirkorlik bo'limi).
15. muallif tomonidan tuzilgan.
16. muallif tomonidan tuzilgan (O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari).
17. muallif tomonidan tuzilgan (O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari).
18. muallifning hisob-kitoblari (mln. AQSH dollarida).